

The Korean Memorial Monument and the Recall of the Past in the Myanmar Area

อนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้
กับการเรียกคืนอดีตในพื้นที่พม่า

กฤษณะ โชติสุทธิ์¹

Kridsana Chotisut

ศิวัศ สุรกิจบวร¹

Siwat Surakitbovorn

¹ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

หมายเหตุ : บทความนี้เลื่อนการตีพิมพ์จากกำหนดเดิม คือ ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (2562)
เป็น ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 (2562) ด้วยเหตุผลทางเทคนิคของกองบรรณาธิการ

Corresponding Author:

Kridsana Chotisut

Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities,

Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

E-mail: kridsanac@nu.ac.th

Received: 24 Jul 2019

Revised: 1 Aug 2019

Accepted: 2 Aug 2019

Abstract

The assassination attempt on South Korean leader by North Korean agents in 1983 in Yangon had an impact on relations of the countries on the Korean peninsula and Myanmar. After the incident, the narrative of martyrdom for the victims has been constructed by the South Korean government. The incident was reproduced through dramas by Korean private sectors. The political and economic reform of Myanmar and the severance of diplomatic relations between Myanmar and North Korea led to the investment, human resource development and economic assistance from the South Korea. South Korea proposed to establish a memorial for the victims in Rangoon and obtain approval from the Myanmar government. Opposition occurred as the construction site is where Myanmar honor their martyrs. However, as the monument did not impact the Myanmar Martyrs' Mausoleum, a memorial monument for Korean victims was erected in Myanmar capital. The monument inauguration ceremony was associated with South Korea's Memorial Day and the ceremonies were held every year to mark anniversary of the deadly bombing. This is a process of cross-border revisiting the past. This memorial monument has shifted from a place for Korean victims to the representation of the friendship between South Korea and Myanmar through both government representative's address.

Keywords: conflicts on the Korean peninsula, Myanmar–ROK relations, recalling the past, cross-border area.

บทคัดย่อ

เหตุการณ์ลอบสังหารผู้นำเกาหลีใต้โดยชาวเกาหลีเหนือ ณ เมืองยางกุง เมื่อปี 1983 ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประเทศบนคาบสมุทรเกาหลี และประเทศพม่า หลังเหตุการณ์ได้ผ่านพ้นไป เกาหลีใต้ได้เรียกคืนเหตุการณ์ดังกล่าวให้ดำรงอยู่ในความทรงจำของชาวเกาหลีใต้โดยรัฐบาลได้ยกสถานะผู้เสียชีวิตให้กลายเป็นวีรบุรุษ และภาคเอกชนได้ผลิตซ้ำเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านละคร อย่างไรก็ตามก็ดีหลังจากพม่าได้ปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจ รวมถึงการตัดความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ส่งผลให้ เกาหลีใต้ได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่อพม่า ต่อมารัฐบาลเกาหลีใต้ได้มีการผลักดันให้สร้างอนุสรณ์สถานกรุงยางกุง จนได้รับอนุญาตจากรัฐบาลพม่า แม้ในเวลาต่อมามีกระแสการต่อต้าน เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ชาวพม่าใช้เรียกคืนอดีตที่มีต่อวีรบุรุษแห่งชาติชาวพม่า แต่ด้วยลักษณะของอนุสรณ์สถานที่ไม่ได้เข้าไปสร้างผลกระทบต่ออนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า ส่งผลให้เกิดการสร้างอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้บนพื้นที่พม่า จนมีลักษณะของการเรียกคืนอดีตบนพื้นที่ข้ามพรมแดน และมีการปฏิบัติการต่ออนุสรณ์สถานทั้งในพิธีเปิดที่มีการเชื่อมโยงเข้ากับพิธีรำลึกวีรบุรุษแห่งชาติในประเทศเกาหลีใต้ และพิธีการรำลึกเหตุการณ์ลอบวางระเบิดที่จัดบนพื้นที่อนุสรณ์สถานในรอบปี นอกจากนี้อนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตยังได้เปลี่ยนหน้าที่จากหมุดหมายของสถานที่ที่ผู้แทนชาวเกาหลีใต้เสียชีวิตกลายเป็นสัญลักษณ์ที่ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเกาหลีใต้และพม่าผ่านการกล่าวของตัวแทนรัฐบาลทั้งสองประเทศ

คำสำคัญ: ความขัดแย้งบนคาบสมุทรเกาหลี, ความสัมพันธ์ระหว่างพม่า-เกาหลีใต้, การเรียกคืนอดีต, พื้นที่ข้ามพรมแดน

บทนำ

สงครามบงคาบสมุทรเกาหลีที่เป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็นเริ่มขึ้นในปี 1950 ได้ผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมต่อสงคราม กระทั่งสงครามได้สงบลงและมีการลงนามในวันที่ 27 กรกฎาคม 1953¹ แม้การลงนามจะมีจุดประสงค์เพื่อยุติสงคราม แต่ความคุกรุ่นของสงครามบงคาบสมุทรเกาฬียังคงดำเนินต่อไป กระทั่ง 30 ปีถัดมา พื้นที่ของความขัดแย้งระหว่างเกาหลีใต้ และเกาหลีเหนือได้ข้ามคาบสมุทรเกาหลีจนมาปรากฏบนพื้นที่ประเทศพม่า

ในปี 1983 ณ เมืองย่างกุ้ง เมืองหลวงของประเทศพม่าในขณะนั้น ได้เกิดเหตุการณ์ชาวเกาหลีเหนือลอบวางระเบิดสังหารประธานาธิบดีเกาหลีใต้ขณะเยือนพม่า ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 21 คน ผู้บาดเจ็บ 46 คน แม้ประธานาธิบดีชอนดูวันจะไม่ได้รับบาดเจ็บ เพราะอยู่ระหว่างการเดินทางด้วยรถยนต์ และระเบิดถูกจุดระเบิดขึ้นก่อนเวลา แต่หลังจากเหตุการณ์ระเบิดประธานาธิบดีชอนดูวันได้ตัดสินใจยกเลิกแผนการเดินทางเยือนประเทศต่าง ๆ และกลับประเทศเกาหลีใต้ทันที หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลพม่าได้ตัดสินใจตัดขาดความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ก่อนจะถูกสานสัมพันธ์อีกครั้งในยุคตาน ช่วย อย่างไรก็ตามในช่วงปี 2014 เหตุการณ์ลอบวางระเบิดที่มีชาวเกาหลีเหนือเป็นผู้กระทำการให้ชาวเกาหลีใต้เสียชีวิต ได้ถูกเรียกคืนให้มาดำรงอยู่บนพื้นที่ของประเทศพม่า ผ่านแท่งหินที่ทำหน้าที่เป็นอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลเกาหลีใต้ไม่มีอำนาจชอบธรรมในการจัดการบนพื้นที่สาธารณะ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวไปนั้น บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ทำให้ผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์กลายเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ กระบวนการการเรียกคืนเหตุการณ์ให้ดำรงอยู่ในประเทศเกาหลีใต้ การปรากฏกายของอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้บนพื้นที่ประเทศพม่า รวมถึงการปฏิบัติการต่ออนุสรณ์สถานบนพื้นที่ที่รัฐบาลเกาหลีใต้ไม่มีอำนาจชอบธรรมบนพื้นที่สาธารณะ

การทบทวนวรรณกรรม

งานศึกษาชิ้นนี้วางอยู่บนงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น ได้แก่ (1) แนวคิดวัตถุในการสร้างความทรงจำ เพื่อแสดงให้เห็นกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยใช้ในการมองการดำรงอยู่ของอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้บนประเทศพม่า (2) รัฐบาลพม่ากับการจัดการความทรงจำร่วมทางสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของรัฐบาลพม่าที่สร้างวัตถุที่ทำหน้าที่เรียกคืนอดีตในประเทศพม่า และ (3) งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่า เพื่อแสดงให้เห็นถึงทิศทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐบาลพม่าในแต่ละช่วงเวลา

¹ การลงนามระหว่างผู้แทนกองกำลังสหประชาชาติ ผู้แทนกองทัพเกาหลีเหนือ และกองทัพอาสมัคประชาชนจีน โดยผู้นำเกาหลีใต้มิได้ลงนามด้วย

วัตถุในการสร้างความทรงจำ

การโต้แย้งระหว่างการจำและการลืมต่ออดีตภายใต้เงื่อนไขของเวลา ส่งผลให้เรื่องราวของอดีตอาจทำให้ถูกหลงลืมได้ การทำให้อดีตกลายเป็นวัตถุจึงเป็นหนึ่งในวิธีการที่คอยกระตุ้นเตือนให้ความทรงจำร่วมทางสังคมยังคงดำรงอยู่ นอว์ (1989) อธิบายว่า ภายใต้สังคมสมัยใหม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของความทรงจำ จากแหล่งของความทรงจำที่ดำรงอยู่ตามธรรมชาติ ได้กลายมาเป็นวัตถุ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเห็นได้จากการเกิดขึ้นของอนุสรณ์สถาน พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ และสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่เคยปรากฏในสังคมก่อนสมัยใหม่ การเกิดขึ้นของวัตถุเหล่านี้มีสาเหตุหนึ่งมาจากการขาดหายไปของเอกภาพ วัตถุที่สร้างขึ้นจึงทำหน้าที่ในการเรียกคืนเหตุการณ์ในอดีตให้เกิดเป็นความทรงจำร่วมกันในยุคปัจจุบัน

ท่ามกลางวัตถุที่อ้างอิงไปยังอดีตเพื่อเรียกคืนให้เกิดความทรงจำร่วมในปัจจุบันที่มีมากมาย บาร์บี เชลิเซอร์ ได้เน้นการศึกษาและเสนอลักษณะพิเศษของอนุสรณ์สถาน “อนุสรณ์สถานคือโครงสร้างทางกายภาพที่มีลักษณะที่เป็นบ้านของความทรงจำอันมีรูปแบบคงทน อีกทั้งอนุสรณ์สถานยังเป็นตัวทอดสมอธรรมชาติของความทรงจำที่มีลักษณะที่ยั่งยืน และแปรปรวน” (Zelizer, 1995) แม้อนุสรณ์สถานจะเป็นการสร้างความทรงจำที่มีลักษณะที่ยั่งยืน หนึ่ง และกระตุ้นผู้คนให้มีความทรงจำร่วมต่ออดีตที่ผ่านพ้นมา แต่อำนาจในการสร้างอนุสรณ์สถานบนพื้นที่สาธารณะยังถูกควบคุมและจัดการโดยรัฐบาล

ดังนั้น อนุสรณ์สถานจึงมีความน่าสนใจในฐานะที่เป็นวัตถุของการศึกษา เนื่องจากอนุสรณ์สถานได้ทำหน้าที่ในการกระตุ้นผู้คนในปัจจุบันให้เกิดความทรงจำร่วมต่ออดีตที่ผ่านพ้นมาบนพื้นที่สาธารณะ อีกทั้งการเกิดของอนุสรณ์สถานยังมีความน่าสนใจในแง่ของการคัดเลือกเรื่องราวในอดีตให้เข้ามาเป็นความทรงจำร่วมในปัจจุบัน ผ่านการจัดการโดยรัฐบาล หากมองมายังพื้นที่ประเทศพม่า นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รัฐบาลพม่ามีความพยายามในการจัดการความทรงจำร่วมของชาวพม่าผ่านการเน้นความสำคัญของเรื่องราวในอดีตพร้อม ๆ กับการกดทับบางเรื่องราวไปพร้อม ๆ กัน จนเกิดลักษณะของรัฐบาลที่เข้าไปจัดการความทรงจำร่วมทางสังคม

รัฐพม่ากับการจัดการความทรงจำร่วมทางสังคมผ่านวัตถุ

ท่ามกลางวัตถุที่มีความสามารถในการเรียกคืนอดีตให้มาดำรงอยู่ในปัจจุบันจนก่อให้เกิดความทรงจำร่วมทางสังคม ระบบการศึกษาถือเป็นหนึ่งในระบบที่มีการเรียกคืนอดีตเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล หม่อง ซานี (1998) ได้ศึกษาไปยังกระบวนการของระบบการศึกษาพม่าตั้งแต่ ปี 1962–1988 พบว่า ภายใต้ระบบเผด็จการทหารที่คอยทำหน้าที่ในการควบคุมองค์ความรู้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ตัวรัฐบาลเอง นอกจากนี้ในระบอบวัตถุ แบบเรียนถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่คอยเรียกคืน ผลิตซ้ำ และส่งผ่านอดีตให้ดำรงอยู่ในปัจจุบัน นิค ซีสมัน (2002) กับ ซาเล็ม เกอร์เวิร์ส และ เมโทร (2012) มองว่า “แบบเรียนของพม่าเป็นพื้นที่ในการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลทหารพม่า ด้วยการเน้นย้ำความสำคัญของบทบาททหารในการสร้างเอกภาพ และการมองว่าชาติตะวันตกเป็นภัยคุกคาม” นอกจากนี้ ญัฐราพร พรหมประสิทธิ์ (2560) เสนอว่า เนื้อหาในตำราเรียนที่ถูกจัดการโดยรัฐได้นำเสนอเรื่องราวของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และยังได้แสดงสถานะของผู้ชายที่สูงกว่าผู้หญิง

นอกจากตำราเรียนแล้ว รัฐบาลพม่ายังใช้วัดชุมชนอื่นในการเรียกคืนอดีตให้เข้ามาดำรงอยู่ในปัจจุบัน กุสตาฟ ฮุสแมน (1999) เสนอว่า หลังจากกองชน ชูจีเข้ามาเป็นแกนนำในการต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าหลังปี 1988 และฉวยชิงการให้ความหมายต่อนายพลองซานใหม่ ส่งผลให้รัฐบาลทหารพม่าได้กลับมาบูรณะ และสร้างเจดีย์ พิพิธภัณฑสถาน พระราชวัง และโบราณสถานเพื่อใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวรัฐบาลทหารพม่าในฐานะผู้ค้ำจุนศาสนา และความเป็นกษัตริย์ยอดนักรบ วิรัช นิยมธรรม (2553) ได้อธิบายการจัดการความทรงจำโดยสื่อของรัฐบาลพม่ายุคสมัยถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวีรกรรมและนักรบในสมัยโบราณโดยอ้างอิงจากหลักฐานเก่าที่ให้แบบอย่างสำหรับทหารหาญกล้า นอกจากนี้ภายในพม่าที่การเรียกคืนอดีตในมาดำรงอยู่ในปัจจุบันแล้ว บนพื้นที่ข้ามแดนที่ปราศจากรัฐบาลพม่ายังเป็นอีกหนึ่งในพื้นที่ที่มีการเรียกคืนเรื่องราวของพม่าในอดีต

ปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐบาลพม่า ส่งผลให้ผู้คนจำนวนหนึ่งได้เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้านเปียงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ งานศึกษาของ วันดี สันติวุฒิมณี (2545) ได้พยายามกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บนพื้นที่ข้ามพรมแดน และเรื่องราวของวีรบุรุษและเหตุการณ์ในอดีตยังเป็นหนึ่งในการเรียกคืนความทรงจำข้ามพรมแดนได้แก่ เรื่องราวของ เจ้าเสือข่านฟ้า พระนเรศวร ขณะที่ยบนพื้นที่จังหวัดระนอง พื้นที่ที่มีเขตแดนเชื่อมติดกับพม่า ได้มีผู้คนชาวพม่าจำนวนมากเข้ามาดำรงชีวิตในฐานะของแรงงานข้ามพรมแดน กฤษณะ โชติสุทธิ (2560) ได้ศึกษาความทรงจำต่อองซานของแรงงานพม่า และพบว่าบนพื้นที่ที่รัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้ามาจัดการความทรงจำร่วมต่อองซาน กลับมีกระบวนการในการผลิตซ้ำ ส่งผ่าน และไหลเวียนความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานบนพื้นที่จังหวัดระนองในระดับของประจำวัน และเหตุการณ์พิเศษจนกลายเป็นความทรงจำร่วมทางสังคมข้ามพรมแดน การเรียกคืนอดีตจึงไม่ได้ถูกผูกขาดในเชิงพื้นที่ และยังสามารถกระทำการได้แม้จะไม่มีรัฐบาลเป็นผู้กระทำ

ในทางกลับกัน การเกิดขึ้นของอนุสรณ์ผู้เสียสละชาวเกาหลีใต้ในประเทศพม่า กลับเป็นวัตถุในการเรียกคืนอดีตที่เป็นโศกนาฏกรรมของอีกประเทศหนึ่งบนพื้นที่ของพม่า จึงมีความน่าสนใจในการศึกษาถึงการเข้ามาเป็นแหล่งความทรงจำของชาวเกาหลีใต้

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่า

หลังจากพม่าได้เปลี่ยนผ่านจากยุคจารีตสู่ยุคอาณานิคม และได้รับเอกราชในปี 1948 ภายในประเทศพม่ากลับเต็มไปด้วยความระส่ำระสายไม่ว่าจะเป็นปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ และปัญหาสงครามกลางเมือง ขณะเดียวกันในระนาบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐบาลพม่ากลับต้องเผชิญกับการเลือกข้างท่ามกลางความขัดแย้งของสงครามเย็น

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลังพม่าได้รับเอกราชจนถึงก่อนรัฐประหารโดยเนวิน หม่อง หม่อง (1957) มองว่า นโยบายการต่างประเทศของพม่านั้นหนักไปยังการป้องกันตัวเอง อย่างไรก็ดีด้วยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจที่ผูกพันไว้กับการปลูกข้าว และเป็นประเทศที่พึ่งได้รับเอกราชทำให้ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าประเทศพม่ายังมีความจำเป็นในการเชื่อมต่อดังประเทศพม่าเข้ากับประเทศอื่น ด้าน จอห์นสโตน (1963) มองว่า พม่าดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง (neutrality) การดำเนินนโยบายถูกขับเคลื่อนจากภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ ทำให้หลังจากได้รับเอกราชนักการเมืองที่มีอำนาจในการตัดสินใจทางด้านนโยบายต้องการตัดขาดตนเองออกจากอังกฤษ แต่ยังคงมีความสัมพันธ์

กับประเทศอื่น ๆ ภายใต้เงื่อนไขของความมั่นคงภายใน และผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ² ดังนั้น ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ความมั่นคงภายในประเทศ ได้เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจการดำเนินนโยบายแก่รัฐบาลพม่า

หลังจากเนวินได้ยึดอำนาจการปกครอง ในด้านนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยังมีทิศทางที่เปลี่ยนไปจากเดิม จากนโยบายการวางตัวเป็นกลางในยุคอนุได้ปรับเปลี่ยนเป็นนโยบายโดดเดี่ยวออกจากประชาคมโลก และกีดกันไม่ให้ชาวต่างชาติเข้าไปมีอิทธิพลในประเทศพม่า โรเบิร์ต เฮช เทเลอร์ (2009) มองว่า แม้พม่าจะมีการดำเนินการนโยบายต่างประเทศในลักษณะของการปิดประเทศ แต่บางช่วงเวลาพม่ากลับมีการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง รวมถึงมีการรับความช่วยเหลือจากต่างชาติ

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินนโยบายการต่างประเทศของพม่าในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ มากมาย ส่งผลต่อการปรากฏตัวของอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้บนพื้นที่ประเทศพม่าที่ทำหน้าที่เป็นหมุดหมายของสถานที่เกิดเหตุ และเรียกคืนอดีตให้มาดำรงอยู่ในปัจจุบันผ่านอนุสรณ์สถานที่เป็นวัตถุบนพื้นที่สาธารณะของพม่าพื้นที่ที่เกาหลีใต้ไม่มีอำนาจชอบธรรม

พม่ากับคาบสมุทรเกาหลี

หลังจากอนุขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี อนุกลับต้องเผชิญกับความขัดแย้งภายในประเทศจากกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศ (พันธุ์สุรย์ อดาว์ลย์, 2542) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พม่าได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาตินับตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน 1948 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ เพื่อป้องกันการรุกรานของชาติที่มีอำนาจมากกว่า (Maung Maung, 1957) และต่อมาอนุได้ประกาศอย่างชัดเจนในการวางตัวเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในวันที่ 11 ธันวาคม 1949 แต่การที่พม่าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ รวมถึงข้อผูกพันตามสนธิสัญญาก่อนที่พม่าจะได้รับเอกราชทำให้พม่ายังคงมีความสัมพันธ์ทางการทหารและเศรษฐกิจกับอังกฤษตลอดจนประเทศตะวันตก³ ส่งผลให้พม่าถูกผลักดันให้เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจขององค์กรสหประชาชาติที่มีต่อการถอนการสนับสนุนคาบสมุทรเกาหลี

² การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่าวางอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการได้แก่ หนึ่ง ประเทศที่มีความสามารถในการซื้อข้าว สอง ประเทศที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินให้แก่พม่า สาม ประเทศที่มีความคล้ายคลึงกันของความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรม ส่งผลให้ตลอดช่วงเวลาดังกล่าว

³ ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้กลุ่มประเทศตะวันตกช่วยพยุงสถานะของรัฐบาลพม่าที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งภายใน รวมถึงการที่พม่าได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากอเมริกาเพื่อนำมาเก็บกู้สถานการณ์ทางการเมือง

หลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ เป็นเวลาใกล้เคียงกับช่วงเวลาที่เกาหลีได้หลุดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น⁴ แต่เกาหลียังไม่ได้รับเอกราชโดยทันที สหรัฐอเมริกาได้ตั้งคณะรัฐบาลหรือผู้ปกครองทหาร แตกต่างจากโซเวียตที่มีการถ่ายโอนอำนาจสู่ประชาชนเกาหลี (วิเชียร อินทะสี, 2561) ต่อมาเกิดกระแสการต่อต้านผู้ปกครอง เนื่องจากข้อตกลงมอสโก⁵ จากสภาวะการต่อต้านของชาวเกาหลี และการที่สหรัฐเริ่มมีการตัดงบประมาณทางทหาร ทำให้สหรัฐมีความพยายามให้มีการจัดการเลือกตั้งภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ แต่โซเวียตไม่เห็นด้วย จนมีการเลือกตั้งแบบคู่ขนาน ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการไม่ลงรอยของมหาอำนาจที่มีอำนาจเหนือดินแดนของเกาหลีผ่านการมีสองรัฐบาล⁶ บนคาบสมุทรเกาหลี

ความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับคาบสมุทรเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าว สหประชาชาติได้มีการจัดตั้งคณะกรรมธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับเกาหลี(UNCOK) แต่ผู้แทนของพม่าในสหประชาชาติกล่าวว่า “รัฐบาลพม่าจะไม่มีการยอมรับทางการทูตไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลของเกาหลีได้ หรือรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของเกาหลีเหนือ เนื่องจากพม่าจะไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และมีความต้องการให้เกิดการแก้ไขปัญหาย่างสันติ” (Selth, 2004) หลังจากการเลือกตั้งจึงมีการจัดตั้งรัฐบาล ทางสหรัฐและโซเวียตได้ถอนกำลังออกจากคาบสมุทรเกาหลี ต่อมาคิมอิลซ็อง ผู้นำของรัฐบาลเกาหลีเหนือได้เล็งเห็นถึงการรวมเกาหลีให้เป็นหนึ่งเดียว จนเกิดการยกทัพข้ามเส้นขนานที่ 38 และยึดกรุงโซลได้สำเร็จในเดือนมิถุนายน 1950

หลังจากเกาหลีเหนือได้เข้าจู่โจมเกาหลีใต้ จนสามารถยึดกรุงโซลได้ สหรัฐได้เห็นถึงภัยคุกคามของรัฐบาลเกาหลีเหนือภายใต้การสนับสนุนของโซเวียต จนเดือนมิถุนายน ทรูแมน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้ส่งกองกำลังไปยังเกาหลีใต้ และมีการส่งเรื่องการรุกรานของเกาหลีเหนือไปยังสหประชาชาติ กระทั่งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติพิจารณาว่าเกาหลีเหนือเป็นประเทศที่รุกราน ด้านรัฐบาลพม่าได้ให้การรับรองอย่างเป็นทางการต่อคำประกาศของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัญหาด้านความปลอดภัย ส่งผลให้พม่าไม่ได้มีความรู้สึกร่วมมือในการสนับสนุนกองกำลังให้แก่อนวยบัญชาการสหประชาชาติ(United Nations command) (Selth, 2004) หลังจากสหประชาชาติได้เข้ามาแทรกแซงสงครามบนคาบสมุทรเกาหลี ทั้งทหารและยุทโธปกรณ์จำนวนมากได้ถูกล่าเลียงเข้ามายังกรุงโซล อีกทั้งกองทัพสหประชาชาติได้ทิ้งระเบิดจำนวนมากเพื่อให้เกาหลีเหนือขาดแคลนเสบียงจนกระทั่งเกาหลีเหนือได้ถอยร่นออกจากเกาหลีใต้

⁴ ญี่ปุ่นได้ยอมจำนนในวันที่ 15 สิงหาคม 1945 ความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นต่อโซเวียตและสหรัฐอเมริกาส่งผลให้คาบสมุทรเกาหลีถูกแบ่งเขตปฏิบัติการทางทหารบนเส้นขนานที่ 38 กองกำลังของญี่ปุ่นที่อยู่เหนือเส้นขนานที่ 38 ยอมจำนนต่อโซเวียต ขณะที่ล่างเส้นขนานที่ 38 ลงมาให้ญี่ปุ่นยอมจำนนต่อสหรัฐ

⁵ ข้อตกลงมอสโกเกิดจากการประชุมระหว่างตัวแทนจากสหรัฐ โซเวียต อังกฤษ และจีน โดยข้อตกลงเป็นไปในทิศทางของการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวของเกาหลี แต่อยู่ใต้อาณัติของ 4 มหาอำนาจเป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี ข้อตกลงดังกล่าวได้เกิดกระแสต่อต้านจากชาวเกาหลีในเวลาถัดมา

⁶ เดือน พฤษภาคม 1948 หลังการเลือกตั้ง สมัชชาแห่งชาติได้เลือก อีซึงมัน เป็นประธานาธิบดี และมีการสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี นอกจากนี้สหรัฐได้ประกาศยุติการยึดครองเกาหลีอย่างเป็นทางการ และรับรองสถานะของรัฐบาลของอีซึงมัน ในขณะที่พื้นที่เกาหลีในส่วนที่โซเวียตได้ยึดครอง มีการจัดการเลือกตั้งคู่ขนาน และสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีในเวลาต่อมา โดยได้รับการรับรองจากโซเวียต (วิเชียร อินทะสี, 2561)

อนุได้เชื่อมั่นในนโยบายการวางตัวเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด อนุได้กล่าวในรัฐสภาพม่า ความว่า “หากเราพิจารณาแนวทางในการกระทำของประเทศที่เราจะสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นอเมริกา อังกฤษ หรือ โซเวียต ถ้าประเทศไหนผิด เราจะทำการคัดค้านไม่ว่าทางใดก็ตาม”(Silverstein, 1977) อีกทั้งพม่าได้งดออกเสียงในมาตรการของสหประชาชาติที่ห้ามส่งอาวุธให้กับเกาหลีเหนือและจีน การดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้ส่งผลให้เกิดกำไรมากมาย เนื่องจากพมามีอิสระทางเศรษฐกิจ (Taylor, 2009) แม้ความตกลงสงบศึกบนคาบสมุทรเกาหลีเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 1953 แต่ระยะต่อมาในปี 1957 อนุได้กล่าวในที่ประชุมรัฐสภา ด้วยการไม่ยอมรับรัฐบาลของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ในทางนิตินัย แต่จะไม่ขัดขวางความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมกับประเทศทั้งสอง (Crocker, 1958) สงครามบนคาบสมุทรเกาหลีจึงส่งผลกระทบให้แก่พม่าทั้งในระนาบของการวางตัวในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศพม่าที่ผูกพันกับการเพาะปลูกข้าวอันเป็นแกนหลักของเศรษฐกิจพม่า

ระยะต่อมานโยบายต่างประเทศของพม่าได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเนวินได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลอนุ ในปี 1962 เนวินได้ดำเนินนโยบายที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในลักษณะของโดดเดี่ยวออกจากประชาคมโลก แต่กลับมาผูกมิตรและสร้างความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคแทน ด้านคาบสมุทรเกาหลีในเนวินได้ยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้อย่างเต็มรูปแบบ (Selth, 2004) อีกทั้งพม่ายังมีท่าทีในการรักษาความสัมพันธ์ต่อทั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ตลอดมา แต่หากมองในระดับของความสัมพันธ์ที่ลึกลงไป จะพบว่าระบบการปกครองของพม่าหลังรัฐประหารได้ประกาศใช้แนวทางสังคมนิยม รวมทั้งเกาหลีเหนือยังมีประเทศจีนที่คอยหนุนหลัง ซึ่งทางด้านภูมิศาสตร์ประเทศจีนที่มีพรมแดนเชื่อมต่อกับพม่า ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับเกาหลีเหนือมีความใกล้ชิดมากกว่าเกาหลีใต้ที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งในปี 1977 เนวินได้เยือนกรุงเปียงยางของเกาหลีเหนือ ต่อมาในปี 1980 ผู้แทนของรัฐบาลพม่ายังได้เข้าร่วมประชุมของพรรคแรงงานเกาหลีเหนือ (KWP) ที่กรุงเปียงยางภายใต้การเจรจาข้อตกลงทางการค้า จนเกาหลีเหนือได้ช่วยพม่าในการสร้างและดำเนินการโรงถลุงแร่ โรงงานผลิตแก้ว สถานีไฟฟ้าพลังน้ำ การผลิตเซรามิก และโรงงานสิ่งทอสังเคราะห์ ส่วนพม่าได้ส่งออก ฝ้าย ยางพารา ไม้ ข้าว และแร่ไปยังเกาหลีเหนือ (Laing, 1990) แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับเกาหลีเหนือจะอยู่ในระดับที่สูง แต่ท่าทีของพม่ายังมีความชัดเจนในแง่ของการโดดเดี่ยว แต่พร้อมรับความช่วยเหลือจากทุกฝั่ง ส่งผลให้เกาหลีใต้ยังคงปรารถนาที่จะสร้างความสัมพันธ์กับพม่าด้วยเหตุผลของการสร้างแรงสนับสนุนจากต่างประเทศ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ แม้จะมีการทำข้อตกลงสงบศึกบนคาบสมุทรเกาหลี แต่ความสัมพันธ์หลังการลงนามกลับไม่ได้ราบเรียบตลอดเวลา ช่วงปี 1970–1980 เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ดำเนินนโยบายสงครามทางการทูตเพื่อแข่งกันสร้างความสัมพันธ์กับประเทศในโลกที่ 3 อย่างเข้มข้น ประธานาธิบดีของเกาหลีใต้จึงมีกำหนดการเยือนอย่างกึ่งในวันที่ 9 ตุลาคม 1983 โดยเป็นการออกมาเยือนประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และออสเตรเลีย ซึ่งพม่าเป็นประเทศแรกในการมาเยือนของการเดินทางเยือนต่างประเทศในครั้งนั้น อย่างไรก็ตามการมาเยือนพม่าในครั้งนั้น ประธานาธิบดีเกาหลีใต้ถูกขัดขวางจากหลายฝ่าย เนื่องจากตระหนักถึงอันตรายจากการก่อวินาศกรรมของเกาหลีเหนือ ทว่าประธานาธิบดี

⁷ เกาหลีเหนือถือเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ประเทศแรกที่สถาปนาความร่วมมือกับพรรคโครงสร้างสังคมนิยมพม่า (BSPP)

เกาหลีใต้มีความต้องการที่จะเอาชนะสงครามทางการเมืองกับเกาหลีเหนือ จึงตัดสินใจเดินทางมาเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ

เหตุระเบิดในย่างกุ้ง กับ การจัดการความทรงจำร่วมในสังคมเกาหลีใต้

เดือนตุลาคม ปี 1983 ประธานาธิบดีเกาหลีใต้ได้กำหนดการเยือนพม่า ก่อนที่ประธานาธิบดีเกาหลีใต้จะมาถึงพม่าในวันที่ 8 ตุลาคม ผู้ลอบสังหารชาวเกาหลีเหนือจำนวน 3 คน ได้ลักลอบเข้ามาในประเทศพม่าด้วยเรือขนส่งสินค้าตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน โดยมีจุดประสงค์เพื่อลอบสังหารประธานาธิบดีและคณะผู้ติดตาม โดยทีมสังหารได้รับการช่วยเหลือและเตรียมการโดยเจ้าหน้าที่ของสถานทูตเกาหลีเหนือประจำย่างกุ้ง (Seith, 2004) ขณะเดียวกันได้มีอีกทีมรอสังหารประธานาธิบดีเกาหลีใต้ที่ประเทศศรีลังกาหากการลอบสังหารที่ย่างกุ้งไม่สำเร็จ ต่อมาในวันที่ 7 ตุลาคม ผู้ลอบสังหารได้ติดตั้งระเบิดที่ใช้รีโมตควบคุมระยะไกลไว้ได้หลังคาอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า⁸

วันที่ 9 ตุลาคม 1983 ประธานาธิบดีเกาหลีใต้ได้กำหนดการเข้าเคารพอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า ผู้ลอบสังหารชาวเกาหลีเหนือได้ชุมนุมเพื่อจุดชนวนระเบิดด้วยรีโมตจากระยะไกลที่สามารถมองเห็นพิธีการอย่างไรก็ดีประธานาธิบดีเกาหลีใต้ได้รอดพ้นจากการลอบสังหารด้วยระเบิดเนื่องจากเหตุผลสองประการ ได้แก่ การจราจรติดขัดทำให้รถของประธานาธิบดีมาถึงสถานที่จัดงานล่าช้า และทหารเป่าแตรของพม่าได้เป่าแตรในเวลาที่ทูตเข้ามาเพราะคิดว่าเป็นรถของประธานาธิบดี การส่งสัญญาณแตรที่ผิดพลาดส่งผลให้ผู้สังหารชาวเกาหลีเหนือจุดชนวนระเบิดที่แขวนไว้ได้หลังคาอนุสรณ์สถานผู้เสียสละชาวพม่าได้พังลงมาด้วยแรงระเบิด ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 21 คน อีกทั้งยังมีผู้บาดเจ็บ 46 คน ส่วนประธานาธิบดีชอนดุกฮวันไม่ได้รับบาดเจ็บ เพราะอยู่ระหว่างการเดินทางด้วยรถยนต์ และระเบิดถูกจุดระเบิดขึ้นก่อนเวลา หลังจากเหตุการณ์ระเบิดประธานาธิบดีชอนดุกฮวันตัดสินใจยกเลิกแผนการเดินทางเยือนประเทศต่าง ๆ และกลับประเทศเกาหลีใต้ทันที ก่อนที่ประธานาธิบดีจะเดินทางออกจากย่างกุ้ง เนวิน ผู้เป็นประธานพรรคโครงสร้างสังคมนิยมแห่งพม่าได้เข้าพบและแสดงการขอโทษเป็นการส่วนตัวต่อประธานาธิบดีเกาหลีใต้ เนื่องจากเกิดช่องโหว่ในการรักษาความปลอดภัย ขณะที่ ชาน ยู ประธานาธิบดีของพม่า⁹ ได้เข้ามาพบประธานาธิบดีของเกาหลีใต้ที่สนามบิน และได้แสดงความมั่นใจว่า “ผู้ที่รับผิดชอบในการกระทำที่น่ารังเกียจและชั่วช้าครั้งนี้จะไม่ลอยนวลแน่นอน”(Laing, 1990, p. 157)

เหตุการณ์ดังกล่าวฝั่งรัฐบาลเกาหลีใต้มองว่าเกาหลีเหนืออยู่เบื้องหลัง มีการส่งทีมสอบสวนเข้ามาร่วมในการสอบสวน อีกทั้งยังมีการเรียกร้องให้มีการนำประเด็นนี้เข้าสู่สหประชาชาติ แต่พม่ามองว่าเป็นเรื่องระดับชาติเนื่องจากกลัวความอ่อนไหวต่ออธิปไตย หลังจากเหตุการณ์วางระเบิดได้ผ่านพ้นไปเป็นระยะเวลาสามวัน ผู้ลอบสังหารทั้งหมดได้ถูกจับตัว โดยหนึ่งคนถูกยิงเสียชีวิตในขณะหลบหนี ผู้รอดชีวิตสองคนถูกจับขึ้นศาลพม่า โดยศาลได้ตัดสินประหารชีวิตหนึ่งคน และอีกคนได้ยอมรับสารภาพว่าได้รับการสั่งการจากรัฐบาลเกาหลีเหนือ จนได้รับการลดโทษเหลือเพียงจำคุกตลอดชีวิต ต่อมาในวันที่ 4 พฤศจิกายน ทางพม่า

⁸ สถานที่ฝังศพของชาน และผู้เสียสละอีก 8 คนที่ถูกลอบสังหารก่อนพม่าจะได้รับเอกราชจากอังกฤษ

⁹ อำนาจในทางปฏิบัติของประธานาธิบดีชานยูนมีน้อยกว่าเนวินผู้เป็นประธานพรรคโครงสร้างสังคมนิยมแห่งพม่า

ได้มีประกาศอย่างเป็นทางการว่า เกาหลีเหนือมีส่วนร่วมโดยตรงต่อเหตุการณ์ลอบวางระเบิดด้วยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ชาวเกาหลีเหนือในเมืองย่งกุง รัฐบาลพม่าได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือทันที และสั่งปิดสถานทูตเกาหลีเหนือในเมืองย่งกุง รวมถึงให้เจ้าหน้าที่ชาวเกาหลีเหนือที่ประจำการอยู่ที่สถานทูตออกนอกประเทศพม่าภายใน 48 ชั่วโมง

นับตั้งแต่เหตุการณ์ลอบวางระเบิดตั้งแต่ปี 1983 ได้ผ่านพ้นไป เหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกเรียกคืนอดีตให้กลับเข้ามาดำรงอยู่ในปัจจุบันของแต่ละช่วงเวลาหลากหลายรูปแบบ ทั้งการจัดพิธีฝังศพอย่างยิ่งใหญ่บนสถานที่ที่บ่งบอกถึงการเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ การบรรจุเหตุการณ์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวันสำคัญประจำปี

หลังจากระเบิดได้สิ้นสุดลง ศพของผู้เสียชีวิตได้ถูกเคลื่อนย้ายมายังยอฮโดพลาช้าก่อนจะมีการเคลื่อนศพไปยังสุสานแห่งชาติ ณ เขตทงจัก กรุงโซล สถานที่ที่ใช้เป็นที่ฝังศพของวีรบุรุษแห่งชาติของชาวเกาหลีได้¹⁰ เจมส์ คิม ได้อธิบายถึงพิธีการดังกล่าว โดยก่อนการเริ่มพิธีการ ตำรวจได้กล่าวว่ามีคนจำนวนหนึ่งล้านคนรอรับศพผู้เสียชีวิต ภายในพิธีการมีการติดตั้งรูปขนาดใหญ่สีขาวดำของผู้เสียชีวิตไว้บนแท่นบูชาที่ถูกล้อมรอบไปด้วยดอกเบญจมาศสีเหลืองและสีขาว มีกระถางธูปและเหรียญที่รัฐบาลมอบให้ ส่วนสมาชิกครอบครัวของผู้เสียชีวิตได้สวมชุดไวท์ทักซ์ และร้องไห้อย่างสงบ เสียงไซเรนได้ส่งเสียงร้องอย่างแหลมยาวทั่วประเทศเพื่อไวท์ทักซ์ และมีการสวดมนต์ในเวลาต่อมา (Kim, 1983) ชีวิตหลังความตายของผู้เสียชีวิตได้ถูกยกสถานะให้กลายเป็นผู้เสียสละแห่งชาติผ่านพิธีการที่จัดขึ้น สถานที่ในการฝังศพ ผู้คนที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์รวมถึงรัฐบาลที่เป็นผู้จัดงาน และเหรียญผู้เสียสละที่เป็นการยืนยันการเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม การยกสถานะของผู้เสียชีวิต ยังสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ส่งผลให้ตลอดช่วงเวลาดังกล่าว การสูญเสียที่เต็มไปด้วยความเสียใจยังมีภาพของการผลิตซ้ำความเกลียดชังต่อเกาหลีเหนือในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำในเหตุการณ์ดังกล่าว

นายกรัฐมนตรีคิมช็องฮย็อบได้แสดงความเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น “น่าเหลือเชื่อ, มันเป็นความเลวทรามที่โหดร้าย...มันเกิดขึ้นโดยคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือ ผู้ที่มีสายเลือดเช่นเดียวกับเรา” (Kim, 1983) ต่อมาในวันที่ 20 ตุลาคม 1983 ประธานาธิบดี ชอนดูฮวัน ได้กล่าวสุนทรพจน์ตอบโต้การกระทำของเกาหลีเหนือ “ผมจะอดทนเป็นครั้งสุดท้าย เนื่องด้วยความรักสันติภาพและความรักเพื่อนร่วมเผ่าพันธุ์ของพวกเขา แต่ถ้าหากเกาหลีเหนือยังคงกระทำการชั่วร้ายเหมือนครั้งนี้ จะขอเตือนกลุ่มคิมอิลซองของเกาหลีเหนืออย่างจริงจังว่าทางเราจะต้องเตรียมใช้กำลังลงโทษให้สาสมกับสิ่งที่ทำลงไปอย่างแน่นอน”¹¹ การออกมากล่าวต่อสาธารณชนของทั้ง ประธานาธิบดี ชอนดูฮวัน และ นายกรัฐมนตรีคิมช็องฮย็อบได้แสดงออกถึงการประณามต่อการกระทำของเกาหลีเหนืออย่างชัดเจน แต่การประณามดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของการประณามลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เป็นการปกครองของเกาหลีเหนือ อีกทั้ง ผู้นำของเกาหลีไต้ยังมองไปยังลักษณะร่วมกันของการมีเผ่าพันธุ์เดียวกัน แต่ด้วยระบอบการปกครองที่ต่างกันจนเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

¹⁰ สถานที่ฝังศพของวีรบุรุษแห่งชาติของชาวเกาหลีใต้หรืออีกชื่อหนึ่งคือ Seoul National Cemetery ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 1996 เป็นสุสานของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ฝังร่างของวีรบุรุษผู้เสียสละชีวิตเพื่อปกป้องชาติ

¹¹ ในวันที่ 20 ตุลาคม 1983 ประธานาธิบดีชอนดูฮวันได้กล่าวสุนทรพจน์ถึงเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมลอบวางระเบิดในกรุงย่งกุง เพื่อเป็นการแสดงจุดยืนของเกาหลีใต้ พร้อมทั้งตอบโต้การกระทำอันน่าละอายของเกาหลีเหนือ

การเสียชีวิตจากเหตุการณ์ลอบวางระเบิดจึงทำให้ผู้เสียชีวิตได้กลายเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ รวมทั้งมีการสร้างศัตรูแห่งชาติ คือ ภัยคอมมิวนิสต์ โดยมองว่าผู้คนชาวเกาหลีเหนือมีสายเลือดเดียวกับเกาหลีใต้ นอกจากนี้การตีความต่อปรากฏการณ์แล้ว รัฐบาลเกาหลีไต้ยังยกปรากฏการณ์ดังกล่าวให้กลายเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม ด้วยการเรียกคืนอดีตให้ดำรงอยู่ในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะของการที่รัฐบาลเข้ามาจัดการผ่านรูปแบบสองรูปแบบคือ รูปแบบเชิงพื้นที่โดยสถานที่ฝังศพของผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ลอบวางระเบิดเป็นที่รวบรวมผู้ที่เกี่ยวข้องกลายเป็นวีรบุรุษแห่งชาติให้ดำรงอยู่ และในรูปแบบของเวลา โดยเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกนับรวมกับวันระลึกถึงวีรบุรุษของเกาหลีใต้¹²ที่ถูกทำให้เป็นวันสำคัญประจำปีของรัฐบาล และมีการปฏิบัติการเรียกคืนความทรงจำในทุกปี การเรียกคืนเหตุการณ์การวางระเบิดลอบสังหารที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการเรียกคืนอดีตให้ดำรงอยู่ในปัจจุบันโดยรัฐบาลเข้ามาเป็นผู้จัดการ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ลอบวางระเบิดยังไปดำรงอยู่อีกพื้นที่หนึ่งที่ไม่ได้ถูกจัดการโดยรัฐบาล คือ พื้นที่ของสื่อ

ละครซิตี้ ฮันเตอร์ (City Hunter)¹³ ได้เริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ลอบวางระเบิดสังหารประธานาธิบดีเกาหลีใต้โดยชาวเกาหลีเหนือ จากนั้นเป็นสถานที่ฝังศพของวีรบุรุษชาวพม่า¹⁴ ผู้แทนรัฐบาลเกาหลีใต้ชุดแรกได้ยื่นรื้อประธานาธิบดีเพื่อเคารพหลุมฝังศพขององซาน และวีรบุรุษของพม่า บทสนทนาของผู้ที่มาอารักขาประธานาธิบดีได้แสดงถึงการมาของประธานาธิบดีที่ช้ากว่ากำหนด ต่อมา มีภรรยาของผู้แทนของเกาหลีใต้ก็ถูกขูดเข้ามาในอนุสรณ์สถาน ทหารได้เป่าแตรส่งสัญญาณ ผู้ลอบสังหารชาวเกาหลีเหนือที่ข่มขู่อยู่ก็วิ่งหนีไปจนระเบิดที่ถูกแขวนไว้ได้หลังคาทำงาน แรงอัดของระเบิดได้ทำให้หลังคาของอนุสรณ์สถานพังถล่มลงมาเมื่อฝุ่นได้จางหาย บนสถานที่ดังกล่าวเต็มไปด้วยศพของผู้เสียชีวิต และเสียงกรีดร้องของผู้ได้รับบาดเจ็บ เหตุการณ์ดังกล่าวภายในละครได้เป็นจุดเริ่มต้นของละคร และต่อมาตัวแทนรัฐบาลเกาหลีใต้บางส่วนได้ส่งหน่วยลับเข้าไปลอบสังหารผู้นำเกาหลีเหนือ อย่างไรก็ตามปฏิบัติการดังกล่าวได้ถูกทำให้ล้ม ด้วยการที่เกาหลีใต้สังหารทหารที่ตนส่งเข้าไปในเกาหลีเหนือ เนื่องจากประธานาธิบดีเกาหลีใต้ไม่ต้องการตอบโต้การกระทำของเกาหลีเหนือเพื่อรักษาสัญญาของอเมริกา หากในละครได้ตีปรากฏการณ์มานำเสนอได้อย่างสมจริง และถือเป็นหนึ่งในการเรียกคืนเหตุการณ์ลอบวางระเบิดสังหารโดยเกาหลีเหนือให้เข้ามาปรากฏบนพื้นที่ของละคร และมีการส่งผ่านไปยังประชาชนที่เข้าไปมีประสบการณ์ร่วมผ่านละคร

ดังนั้นแม้เหตุการณ์ลอบวางระเบิดสังหารประธานาธิบดีของเกาหลีใต้จะสิ้นสุดลง แต่การเรียกคืนเหตุการณ์ดังกล่าวยังมีการถูกเรียกคืนโดยรัฐบาลเกาหลีใต้ และภาคเอกชนของเกาหลีใต้ที่หยิบใช้เหตุการณ์ครั้งดังกล่าวให้ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ท่ามกลางการเมืองระหว่างประเทศบนคาบสมุทรเกาหลีที่ยังคงคุกรุ่นอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามการเรียกคืนเหตุการณ์ถูกจำกัดพื้นที่ในการจัดการผ่านวัตถุเพียงในประเทศเกาหลีใต้ แต่พื้นที่เกิดเหตุในประเทศพม่ากลับยังไร้ซึ่งจุดหมายของการแสดงถึงพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ กระทั่งวิถีการเมืองภายในประเทศพม่าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป

¹² หรือเรียกว่า Memorial Day ซึ่งในวันที่ 6 เดือนมิถุนายนของทุกปี ทั่วประเทศเกาหลีใต้จะจัดพิธีร่วมรำลึกถึงความเสียสละของผู้กล้าที่สละชีพเพื่อชาติ

¹³ ละครแอคชั่นแนวตลกของเกาหลีใต้ ที่อ้างอิงโครงเรื่องมาจากมังงะของญี่ปุ่น เริ่มออกอากาศในวันที่ 25 พฤษภาคม 2011 ช่อง SBS สถานีโทรทัศน์ของประเทศเกาหลีใต้ และได้รับความนิยมทั่วเอเชีย

¹⁴ สถานที่ดังกล่าวได้อ้างอิงมาจากเหตุการณ์จริงตามช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ลอบวางระเบิดสังหารประธานาธิบดีเกาหลีใต้ เนื่องจากหลังเหตุการณ์ลอบวางระเบิดจนทำให้อนุสรณ์สถานพังทลายลงมา รัฐบาลพม่าได้ฟื้นฟูอนุสรณ์สถานใหม่ในรูปแบบที่ยิ่งใหญ่กว่าเดิม และตั้งตระหนกบนลานหินอ่อนโดยปราศจากหลังคา

การเรียกคืนอดีตผ่านอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้บนผืนดินต่างแดน

นับตั้งแต่เหตุการณ์ลอบวางระเบิดสังหารผู้นำและตัวแทนรัฐบาลเกาหลีใต้ ณ เมืองย่างกุ้ง ได้สิ้นสุดลง เหตุการณ์ครั้งดังกล่าวส่งผลให้อนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่าได้พังทลายลง กระทั่งได้มีการปรับปรุงอนุสรณ์สถานแล้วเสร็จในปี 1985 โดยตัวอนุสรณ์สถานมีการปรับปรุงรูปแบบและมีขนาดยิ่งใหญ่กว่าเดิม¹⁵ (Rangoon Institute of Technology, 1985) กระทั่งระยะเวลาเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา บนสถานที่เกิดเหตุที่วีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ได้เสียชีวิต กลับยังเป็นที่ตั้งของอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า โดยปราศจากวัตถุที่เป็นหมุดหมายอันแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ลอบวางระเบิดสังหารตัวแทนรัฐบาลเกาหลีใต้ เนื่องจากรัฐบาลเกาหลีใต้ไม่มีอำนาจบนพื้นที่สาธารณะของพม่า แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่ากับประเทศบนคาบสมุทรเกาหลีที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้พื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ได้เพิ่มวัตถุที่มีความสามารถในการเรียกคืนความทรงจำต่อเหตุการณ์ลอบวางระเบิด

หลังจากพม่าได้ปฏิรูปการเมือง และเศรษฐกิจ จนหลายประเทศผ่อนปรนการคว่ำบาตร และทำให้ในการถอยห่างการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ปากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้เกาหลีใต้เข้ามากระชับความสัมพันธ์กับพม่าอีกครั้ง ผ่านการมาเยือนของประธานาธิบดีลีมยองบักในเดือนพฤษภาคม ปี 2012 ถือเป็นการมาเยือนประเทศพม่าเป็นครั้งแรกของผู้นำสูงสุดเกาหลีใต้นับตั้งแต่เหตุการณ์ระเบิดลอบสังหารประธานาธิบดีในปี 1983 อีกทั้งการเยือนครั้งดังกล่าวยังเป็นจุดเริ่มต้นในการพูดคุยให้เกิดการสร้างอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้

การมาเยือนครั้งดังกล่าว ประธานาธิบดีเกาหลีใต้มีการพูดคุยถึงการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และยังได้ปรามไม่ให้พม่าเข้าไปมีความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ซึ่งประธานาธิบดีเต็ง เส่งได้ยืนยันถึงการไม่ซื้อขายอาวุธ และไม่สนับสนุนการพัฒนาโครงการนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ นอกจากนี้ประธานาธิบดีเกาหลีใต้ยังได้ไปยังอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวเกาหลีเหนือได้ลอบวางระเบิดจนทำให้มีผู้แทนของรัฐบาลเกาหลีใต้เสียชีวิตถึง 17 ศพ นอกจากนี้ทีม แมคคลาฟลิน ได้รายงานไว้ว่า “ระหว่างการเยือนของประธานาธิบดีเกาหลีใต้ได้มีการพูดคุยถึงประเด็นของการสร้างอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้” (2014) นับเป็นความพยายามของรัฐบาลเกาหลีใต้ในการเรียกร้องให้มีการสร้างอนุสรณ์สถานให้แก่ผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้บนพื้นที่เกิดเหตุ อีกทั้งเมื่อประธานาธิบดีเต็ง เส่งได้ไปเยือนเกาหลีใต้ในเดือนตุลาคมปีเดียวกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ คิม จองอิล รัฐมนตรีต่างประเทศของเกาหลีใต้ได้สอบถามไปยังประธานาธิบดีเต็ง เส่ง และ รัฐมนตรีต่างประเทศพม่า ถึงประเด็นในการสร้างอนุสรณ์สถาน โดยประธานาธิบดีเต็ง เส่งได้ให้คำมั่นในการรับเรื่องดังกล่าวไปพิจารณา (Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, 2012, October, 10) กระทั่งในเวลาต่อมา พม่าและเกาหลีใต้ได้ตกลงสร้างอนุสรณ์สถาน

พม่าได้เสนอพื้นที่ในการสร้างอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิต ขนาด 257.4 ตารางเมตร ห่างจากอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่าซึ่งเป็นจุดเกิดเหตุประมาณ 50 เมตร และยังคงอยู่ใกล้กับเจดีย์ชเวดากอง โดยรัฐบาลเกาหลีใต้จะส่งทีมเจ้าหน้าที่กระทรวงต่างประเทศ รวมถึงสถาปนิกด้านการออกแบบและด้านวิศวกรรมมายังพื้นที่ที่จะปลูกสร้าง โดยลักษณะของอนุสรณ์สถานจะเป็นหินสีดำขนาดความสูง 1.5 เมตร กว้าง 9 เมตร

¹⁵ ในการก่อสร้าง กระทรวงวัฒนธรรม กรมวิจิตรศิลป์ กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษาระดับสูง มหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมย่างกุ้ง กองสถาปัตยกรรม รั้วหน้าที่ยออกแบบ กระทรวงการก่อสร้าง กิจการก่อสร้างต่าง ๆ จากบริษัทรับเหมาก่อสร้าง รั้วหน้าที่ยในการก่อสร้าง

บนหินจะสลักชื่อของผู้เสียชีวิตทั้ง 17 คน โดยแท่งหินจะมีการสร้างในเกาหลีใต้ และขนส่งมายังพม่า โดยอนุสรณ์สถานจะมีกำหนดการเปิดในวันที่ 9 ตุลาคม 2013 ถือเป็นวันครบรอบ 30 ปีเหตุการณ์ลอบวางระเบิด

อนุสรณ์สถานที่เกิดจากความต้องการของเกาหลีใต้บนพื้นที่ที่ไม่มีอำนาจในการจัดการจนต้องขออนุญาตในการสร้างจากรัฐบาลพม่า และรัฐบาลพม่าได้อนุญาตการใช้พื้นที่ในการสร้างอนุสรณ์สถาน แต่พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่เรียกคืนเรื่องราวของวีรบุรุษชาวพม่าในฐานะของสถานที่ฝังศพ และเป็นพื้นที่จัดงานวันผู้เสียสละชาวพม่าในทุก ๆ ปี แม้รัฐบาลพม่าจะมีอำนาจชอบธรรมในการจัดการพื้นที่แต่กรอบทางสังคมของผู้คนชาวพม่าที่ให้ความหมายต่อพื้นที่ ได้ตั้งคำถามต่อการสร้างอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้บนพื้นที่อนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า จนโครงการก่อสร้างอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ได้ถูกคัดค้านจากกลุ่มนักกิจกรรมชาวพม่า ส่งผลให้กำหนดการในการเปิดต้องเลื่อนออกไป

กระแสต่อต้านจากกลุ่มนักกิจกรรมได้ส่งผลกระทบให้รัฐบาลพม่าเนื่องจากห้วงเวลาดังกล่าวเกาหลีใต้ได้ให้ความช่วยเหลือแก่พม่า ส่งผลให้พม่าต้องทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับเกาหลีใต้เพื่อยืนยันถึงความสามารถในการสร้างอนุสรณ์สถานในวันที่ 31 ธันวาคม 2013 และหลังจากการทำข้อตกลงร่วม อุ ตาน จ่อ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศได้ตอบประเด็นถึงการที่กลุ่มนักกิจกรรมพม่าได้คัดค้านการสร้างอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้ผ่านเมียนมา นิวส์ เอเจนซี (Myanma News Agency) โดยประเด็นคำถามส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับที่มาของการสร้างอนุสรณ์สถาน การที่อนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้อยู่ในบริเวณเดียวกับอนุสรณ์สถานผู้เสียสละชาวพม่า รวมถึงอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตชาวเกาหลีใต้อาจไปบดบังพิธีการงานวันผู้เสียสละแห่งพม่าที่เป็นงานประจำปี อุ ตาน จ่อ ได้ยืนยันถึงที่มาของการสร้าง เนื่องจากเป็นความต้องการของเกาหลีใต้ ทางรัฐบาลพม่าได้เห็นอกเห็นใจต่อครอบครัวผู้เสียชีวิต และการสร้างอนุสรณ์สถานจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพม่าและเกาหลีใต้ อีกทั้งอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้อยู่ห่างจากอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า และไม่ได้กีดขวางการจัดงานวีรบุรุษชาวพม่าที่จัดในบริเวณอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวพม่า(The Republic of the Union of Myanmar Ministry of Information, 2013) บันทึกข้อตกลงร่วมระหว่างพม่าและเกาหลีใต้ และการตอบคำถามของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ ได้ยืนยันถึงความสามารถของเกาหลีใต้ในการสร้างอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ และอนุสรณ์สถานดังกล่าวไม่ได้ไปกระทบกับวัตถุที่ทำหน้าที่เรียกคืนอดีตของวีรบุรุษชาวพม่า

อนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ที่สร้างแล้วเสร็จในเดือนพฤษภาคม 2014 แม้จะไม่สามารถทำพิธีเปิดในวันที่ 9 ตุลาคม 2013 ซึ่งเป็นวันครบรอบ 30 ปีเหตุการณ์วางระเบิดลอบสังหาร แต่รัฐบาลเกาหลีใต้ได้เลือกวันที่ 6 มิถุนายน 2014 เป็นวันเปิดอนุสรณ์สถาน¹⁶ วันดังกล่าวเป็นวันรำลึกถึงวีรบุรุษแห่งชาติเกาหลีใต้ที่มีการจัดงานภายในเกาหลีใต้ อีกพื้นที่หนึ่งภายในประเทศพม่า บนพื้นที่อนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ในเมืองย่างกุ้งได้จัดงานในวันเดียวกัน ภายในงานขุนพลของเซ รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ กับครอบครัวผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ระเบิดได้เข้าร่วมพิธีกรรม มีการจุดธูปและยื่นเคารพแทนหินที่จารึกชื่อของผู้เสียชีวิต นอกเหนือจากแท่งหินที่จารึกชื่อผู้เสียชีวิตแล้ว ด้านข้างของบริเวณที่แท่งหินวางอยู่ มีป้ายบ่งบอกถึงชื่อของสถานที่ 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาเกาหลี พม่า และอังกฤษ มีใจความว่า “อนุสรณ์ของวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ที่เสียชีวิตในบริเวณอนุสรณ์สถาน

¹⁶ ช่วงการเดินทางไปเปิดอนุสรณ์สถานทางผู้แทนของเกาหลีใต้และพม่ายังได้พูดคุยถึงประเด็นของการลงนามคุ้มครองการลงทุน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเปิดพื้นที่ให้บริษัทเกาหลีใต้เข้ามาลงทุนในพม่า (Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, 2014, June, 3)

นายพลองซาน" และป้ายอธิบายเหตุการณ์ที่ทำให้มีผู้เสียชีวิต เนื้อหาเขียนถึงผู้ก่อการร้ายชาวเกาหลีเหนืออย่างชัดเจน รวมถึงข้อความ "อนุสรณ์สถานได้สร้างเสร็จสมบูรณ์ในเดือนพฤษภาคม 2014 อนุสรณ์สถานได้เป็นเครื่องพิสูจน์ความต้องการของประชาชนเกาหลีใต้ที่มีความต้องการสันติภาพและการกลับมารวมตัวกันบนคาบสมุทรเกาหลี" ทั้งตัวอนุสรณ์สถานและป้ายข้อความที่บ่งบอกถึงเหตุการณ์ ได้ทำหน้าที่เรียกคืนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตให้มาปรากฏกายบนพื้นที่เกิดเหตุ ปฏิบัติการต่อวัตถุที่ทำหน้าที่เรียกคืนอดีต และเชื่อมโยงพิธีกรรมในพม่าเข้ากับพิธีกรรมครบรอบวันวีรบุรุษของเกาหลีใต้ที่จัดขึ้นภายในประเทศเกาหลีใต้

นอกจากอนุสรณ์สถานจะทำหน้าที่เป็นที่ตั้งในการแสดงถึงพื้นที่เกิดโศกนาฏกรรมและเรียกคืนอดีตให้มาดำรงอยู่ในปัจจุบัน อนุสรณ์สถานยังเป็นพื้นที่ในการยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างประเทศของเกาหลีใต้กับพม่า วันนะ หม่อง ลวิน รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของพม่า ได้เน้นย้ำว่าอนุสรณ์สถานจะเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพระหว่างเกาหลีใต้กับพม่า รวมถึงได้ยืนยันว่าพม่าไม่มีความสัมพันธ์ทางทหารกับเกาหลีเหนือ และคัดค้านการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ นอกจากนี้พม่าจะปฏิบัติตามมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ด้านยุบพียงเซ รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศของเกาหลีใต้ได้กล่าวขอบคุณประธานาธิบดีเต็งเส่ง และคณะรัฐบาลพม่าที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอนุสรณ์สถาน รวมถึงอนุสรณ์สถานจะทำหน้าที่เป็นรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีใต้ และพม่า อย่างก้าวกระโดดและเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์แบบทวิภาคีที่ยาวนาน (Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, 2014, June, 6) ดังนั้น อนุสรณ์สถานจึงเป็นมากกว่าหมุดหมายที่แสดงถึงพื้นที่เกิดเหตุโศกนาฏกรรมที่ทำให้ชาวเกาหลีใต้เสียชีวิต

หลังจากการพิธีเปิดอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ พื้นที่อนุสรณ์ยังคงทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำและเรียกคืนอดีตให้มาดำรงอยู่ในปัจจุบันทุกปี แต่เปลี่ยนแปลงจากวันที่ 6 มิถุนายน เป็นวันที่ 9 ตุลาคม ซึ่งเป็นวันที่เกิดเหตุโศกนาฏกรรม โดยในปี 2018 ถือเป็นวันครบรอบ 35 เหตุการณ์ลอบวางระเบิด เอกอัครราชทูตเกาหลีใต้ ครอบครัวยุติชีวิต รวมถึงเจ้าหน้าที่ทางการเกาหลีใต้ได้เข้ามาพิธีกรรมด้วยการร้องเพลงชาติเกาหลีใต้ ทำการเคารพป้ายหิน ในเวลาเดียวกันกับเวลาที่เกิดเหตุระเบิด (Akonthi, 2018, October, 9) อนุสรณ์สถานจึงถูกยกระดับความสำคัญจากการเป็นวัตถุที่เรียกคืนเหตุการณ์โศกนาฏกรรมในอดีตให้กลายเป็นวัตถุที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และมีการผลิตซ้ำพิธีกรรมบนพื้นที่ในทุก ๆ ปี นอกจากการมารำลึกอย่างเป็นทางการของตัวแทนจากรัฐบาลเกาหลีใต้แล้ว ประชาชนชาวเกาหลีทั่วไปก็จะแวะไปยังอนุสรณ์สถานเป็นระยะ ส่งผลให้อนุสรณ์สถานยังได้รับการปฏิบัติการเรียกคืนอดีตจากประชาชนชาวเกาหลีใต้ และเป็นเครื่องยืนยันถึงการเป็นวัตถุที่เป็นที่ยอมรับจากกรอบทางสังคมของชาวเกาหลีใต้บนพื้นที่ข้ามพรมแดน

บทสรุป

เหตุการณ์ลอบสังหารผู้นำเกาหลีใต้โดยชาวเกาหลีเหนือ ณ เมืองย่างกุ้ง เมื่อปี 1983 ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประเทศบนคาบสมุทรเกาหลี และทิศทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศอื่น ๆ รวมถึงพม่า หลังเหตุการณ์ได้ผ่านพ้นไป ด้วยสภาวะทางการเมืองบนคาบสมุทรเกาหลีส่งผลให้เกาหลีใต้ได้เรียกคืนเหตุการณ์ดังกล่าวให้ดำรงอยู่ในความทรงจำของชาวเกาหลีใต้ และยกสถานะผู้เสียชีวิตให้กลายเป็นวีรบุรุษโดยรัฐบาลเกาหลีใต้ ได้แก่ พิธีกรรมฝังศพ สถานที่ฝังศพ สุนทรวจน์ของผู้นำประเทศ การนำเหตุการณ์ไปบรรจุในวันสำคัญประจำชาติ นอกจากนี้ภาคเอกชนของเกาหลีใต้ได้นำเหตุการณ์ดังกล่าวมาผลิตซ้ำในละครเรื่องซีดี ฮันเตอร์ ดังนั้นการเรียกคืนเหตุการณ์ลอบสังหารให้ดำรงอยู่ในปัจจุบันเกิดขึ้นโดยทันทีและมีการผลิตซ้ำเรื่อยมาภายในประเทศเกาหลีใต้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การเรียกคืนอดีตบนพื้นที่เกิดเหตุกลับไม่สามารถกระทำได้ในระยะแรก เนื่องจากเกาหลีใต้ไม่มีอำนาจในการจัดการบนพื้นที่สาธารณะของพม่า

ขณะที่ภายในพม่าการเรียกคืนอดีตให้ดำรงอยู่ในปัจจุบันมีหลากหลายลักษณะ ทั้งการเรียกคืนโดยรัฐบาล ผู้ต่อต้านรัฐบาล และเรื่องราวของพม่าที่ถูกเรียกคืนบนพื้นที่ข้ามพรมแดน พื้นที่ที่รัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ โดย กลุ่มชาติพันธุ์ และแรงงานข้ามชาติ แต่เมื่อพม่าได้ปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจ เปิดรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่า กับเกาหลีใต้ และเกาหลีเหนือที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลเกาหลีใต้จึงผลักดันรัฐบาลพม่าให้อนุญาตการสร้างอนุสรณ์สถานวีรบุรุษชาวเกาหลีใต้ จนกระทั่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลพม่า แต่ลักษณะพื้นที่ที่ใช้ในการสร้างเป็นพื้นที่ที่ชาวพม่าใช้สำหรับเคารพศพวีรบุรุษชาวพม่า ส่งผลให้เกิดการต่อต้านจากชาวพม่าและการที่รัฐบาลเกาหลีไม่มีอำนาจบนพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้รัฐบาลพม่าต้องเข้ามาจัดการความขัดแย้ง จนกระทั่งมีการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2014 และรัฐบาลเกาหลีใต้ได้เลือกวันที่ 6 มิถุนายนเป็นวันเปิดอนุสรณ์สถาน ซึ่งถือเป็นวันวีรบุรุษแห่งชาติของเกาหลีใต้ และมีการปฏิบัติการต่ออนุสรณ์สถานบนพื้นที่ข้ามพรมแดนโดยตัวแทนของรัฐบาลเกาหลีใต้ อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงพิธีกรรมเข้ากับการปฏิบัติการต่อวันวีรบุรุษในประเทศเกาหลีใต้ นอกจากนี้อนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตยังได้เปลี่ยนหน้าที่จากหมุดหมายของสถานที่ที่ผู้แทนชาวเกาหลีใต้เสียชีวิตเป็นสัญลักษณ์ที่ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเกาหลีใต้และพม่าผ่านการกล่าวของตัวแทนรัฐบาลทั้งสองประเทศ

เมื่อเป็นเช่นนั้น การปรากฏกายและการปฏิบัติการต่อวัตถุที่ทำหน้าที่ในการเรียกคืนอดีตบนพื้นที่ข้ามแดนให้เป็นหมุดหมายที่ดำรงอยู่ข้ามเวลาจึงเต็มไปด้วยเงื่อนไขของการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ การปะทะกันของกรอบทางสังคมข้ามพรมแดน เนื่องจากเกาหลีใต้ไม่มีอำนาจจัดการบนพื้นที่ของประเทศพม่าโดยตรง และวัตถุดังกล่าวยังมีการปฏิบัติการทั้งต่อจากรัฐบาลเกาหลีใต้ ที่มีการเชื่อมโยงปฏิบัติการพิธีเปิดระหว่างพื้นที่ประเทศพม่าและเกาหลีใต้เข้าไว้ด้วยกันผ่านวันวีรบุรุษของเกาหลีใต้ รวมถึงการปฏิบัติการในวันครบรอบเหตุการณ์ลอบสังหารระเบิดในแต่ละปี และอนุสรณ์สถานผู้เสียชีวิตยังได้เปลี่ยนหน้าที่จากหมุดหมายของสถานที่ที่ผู้แทนชาวเกาหลีใต้เสียชีวิตกลายเป็นสัญลักษณ์ที่ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเกาหลีใต้และพม่าผ่านการกล่าวของตัวแทนรัฐบาลทั้งสองประเทศ นอกจากนี้วัตถุดังกล่าวยังทำหน้าที่ให้ผู้คนชาวเกาหลีใต้ที่แวะเวียนไปพม่าได้เรียกคืนความทรงจำต่อเหตุการณ์ลอบสังหารระเบิดสังหารประธานาธิบดีเกาหลีใต้โดยชาวเกาหลีเหนือบนพื้นที่ประเทศพม่า

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Cheesman, N. (2002). *Legitimising the Union of Myanmar through primary school textbooks*. Master's Thesis, University of Western Australia, Australia.
- Houtman, G. (1999). *Mental Culture in Burmese Crisis Politics: Aung San Suu Kyi and the National League for Democracy*, Monograph No. 33, Institute for the Study of Languages and Culture of Asia & Africa, Tokyo, Japan: University of Foreign Studies.
- Johnstone, W. C. (1963). *Burma's Foreign Policy: A Study in Neutralism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Josef Silverstein. (1977). *Burma: Military Rule and the Politics of Stagnation*. Ithaca: Cornell University Press.
- Kim, J. (1983, October, 12). More than 1 million mourners, summoned by the wail. Retrieved April 17, 2019, from Website: <https://www.upi.com/Archives/1983/10/12/More-than-1-million-mourners-summoned-by-the-wail/2380434779200>.
- Liang, Chi Shad. (1990). *Burma's foreign relations: neutralism in theory and practice*. NY: Praeger.
- McLaughlin, T. (2014, March, 6). SKorea bombing monument takes shape. Retrieved April 21, 2019, from: The Myanmar Times Website: <https://www.mmmtimes.com/national-news/9760-sko-rea-bombing-monument-takes-shape.html>.
- Maung Maung (1957). *Burma in the Family of Nations* (2 Ed.). Amsterdam: Djambatan.
- Mistral, B. A. (2003). *Theories of social remembering*. Maidenhead, Berkshire, England: Open University Press.
- Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea. (2014, June 3). Foreign Minister to Make an Official Visit to Myanmar. Retrieved April 27, 2019, from Website: http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5676/view.do?seq=313836.
- Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea. (2014, June 6). Outcome of the ROK-Myanmar Foreign Ministers' Meeting. Retrieved April 17, 2019, from Website: http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5676/view.do?seq=313846.
- Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea. (2014, June, 6). Foreign Minister Attends the Unveiling Ceremony of the Monument for Victims of the Bomb Attack by North Korea at the Aung San National Mausoleum. Retrieved April 17, 2019, from Website: http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5676/view.do?seq=313848.
- Mung Zami. (1998). *Knowledge, control, and power: the politics of education under Burma's military*.

- Nora, P. (1989). Between memory and history: Les Lieux de Mémoire, *Representations* 26, 7-25.
- Salem-Gervais, N., & Metro, R. (2012). A Textbook case of nation-building: The evolution of history curricula in Myanmar. *Journal of Burma Studies*, 16(1), 27-28.
- Seekins, D. M. (2011). *State and society in modern Rangoon*. London, England: Routledge.
- Selth, A. (2004). *Burma's North Korean Gambit: A Challenge to Regional Security?*. Canberra: Strategic and Defence Studies Centre, Australian National University.
- Taylor, R. H. (2009). *The State in Myanmar*. Singapore: NUS Press.
- Than Nyun and Dalchoong Kim (1992), *Myanmar-Korea Economic Cooperation*. Yonsei University: Seoul.
- The Republic of the Union of Myanmar Ministry of Information. (2013). Korean Memorial Monument of the 1983 Martyrs' Mausoleum bombing shows sympathy of Myanmar to S-Korea. Retrieved April 7, 2019, from Website: <http://www.moi.gov.mm/moi:eng/?q=news/8/11/2018/id-1149>.
- Wertsch, J. (2008): "Collective Memory and Narrative Templates." *Social Research*, 75(1) Voices of Collective Remembering. Cambridge: Cambridge University Press
- Zar ni. (1998). *Knowledge, control, and power: the politics of education under Burma's military dictatorship (1962–88)*. Ph.D. thesis, University of Wisconsin Madison.
- Zelizer, B. (1995) 'Reading the Past Against the Grain: The Shape of Memory Studies', *Critical Studies in Mass Communication* 12: 214–39.

Translated Burmese References

- Akonthi. (2018, October, 9) *R Zar Ni Beik Mang Bone Pauk Kwal Chan (35) Nitt Myauk Aung Maye Phwal A Kan Anar Tho Myanmar Naing Gyan Sei Yar Korea Than amat Gyi Tit Yaungt*. Retrieved April 9, 2019, from <https://akonthi.com/ShweMoeNyo-6724>
- Lut Lat Tet Asia Athan. (2014, June, 06). *R Zar Ni Beik Mang Taung Korea Aung Maye Phwal Kyaut Taing Phwant Lit*. Retrieved April 21, 2019, from <https://www.rfa.org/burmese/news/south-korea-unveils-memorial06062014111048>.
- Myanmar Times. (2016, July, 13). *1947 Ku Nit Ka Phit Pwar Ket Tad Myanmar Thamine Mar AKyi Tan Aphit Soe Takhou Ka Lar Mae July 19 Yit Nay Mar 69 Nit Pyit Tot Mar Phit Par Tal*. Retrieved April 9, 2019, from <https://myanmar.mmtimes.com/national-news/20123-2016-07-13-08-55-56.html>.
- Rangoon Institute of Technology. (1985). *R Zar Ni Beik Mang Pone Zan Thit Shin Lin Chit Myar*.

Translated Thai References

- Chotisut, K. (2017 [2560]). Aung San: Khwam Song Cham Ruam Khong Raengngan Phama Nai Changwat Ranong [Aung San: Collective Memory of Burmese Migrant Workers in Ranong Province]. *Walailak Abode of Culture Journal* 17(2), 49 - 74.
- Intasi, W. (2018 [2561]). *Kaoli Nai Chuang Onlaman Khoso 1864 – 1953: Kan Rukran Chak Tangchat Kan Tokpen Ananikhom Kan Baengyaek Lae Songkhram Kaoli*. Phitsanulok: Naresuan University Publishing House.
- Ladawan, P. (1999 [2542]). *Kan Phatthana Setthakit Lae Kanmueang Phama [Economic and political development Myanmar]*. Bangkok: Khrongkan Catphim Khopfai.
- Niyomtarn, W. (2010 [2553]). *Mano That Thang Kanmueang Khong Rat Phama Bon Phuentshi Sue Ratthaban Thahan [Political Concept of Myanmar State in the Junta's Mass Media]*. (Research report). Phitsanulok: Naresuan University.
- Promprasit, N. (2017 [2560]). Botbat Ying Chai Nai Kansueksa Radap Prathom Khong Prathet Mian Ma [Gender Roles in Myanmar's Elementary School]. *Walailak Abode of Culture Journal* 17(2), 27 - 47.
- Suntivutimtee, W. (2002 [2545]). *Krabuankan Sang Atta Lak Thang Chattiphan Khong ChaoThaiYai Chaidan Thai Phama Korani Sueksa Muban Piang Luang Amphoe WiangNgae Changwat Chiang Mai [Tai Yai identity at Thai – Burma border Case study: Piang Luang Village Amphoe Viang Hang, Chiang Mai]*. Master's Thesis, Thammasat University. Bangkok.

